

Asia: VN/12734/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi liittyen pakottamalla solmitun avioliiton kumoamiseen

Avioliiton kumoaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) kannattaa avioliittolakiin otettavaa uutta säännöstä, jolla pakottamalla solmittu avioliitto voitaisiin kumota. Pakkoavioliittotilanteissa avioliitto voidaan purkaa avioeromenettelyn kautta, mutta tällöin avioliittoon pakotetun siviilisääty olisi avioliiton purkamisen jälkeen ”eronnut”, vaikka hän ei ole antanut suostumustaan avioliittoon. Avioliiton kumoamisen myötä kummankin aviopuolison siviilisääty palautuisi ennen avioliittoa vallinneeseen tilanteeseen, jolla voi olla tärkeä merkitys avioliittoon pakotetulle.

Muutoin avioliiton kumoamisen oikeusvaikutukset olisivat samat kuin avioerossa. Tällöin avioliiton mukana tuoma perheoikeudellinen suoja säilyisi, jolla voi olla tärkeä merkitys avioliittoon pakotetulle ja avioliiton aikana syntyneelle lapselle. Avioliiton aikana syntynyt lapsi säilyttää aviolapsen aseman suhteessa molempiin vanhempiin ja hänellä on oikeus saada elatusta vanhemmaltaan. Avioliiton kumoamisella ei ole välitöntä vaikutusta lapsen huoltajuuteen, mutta siitä voidaan sopia tai määrätä erikseen. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että nämä vaikutukset ovat liitosta syntyneen lapsen edun mukaisia. Näin varmasti on yleisellä tasolla, mutta on myös syytä todeta, että tilanteet ovat erilaisia ja usein monimutkaisia ja lapsen etu tulee arvioida tapauskohtaisesti.

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetut kolmen vuoden (syyttäjä nostanut syytteen avioliittoon pakottamista koskevassa rikosasiassa) ja viiden vuoden (yleinen määräaika) määräajat avioliiton kumoamista koskevan hakemuksen tekemiselle ovat lyhyitä ja niitä tulisi pidentää.

Avioliiton kumoamiseen liittyy näyttökysymyksiä toisin kuin avioeroon. Pakottaminen on kyettävä oikeudenkäynnissä todistamaan. Pakkoavioliittoon liittyvien näyttökysymysten vuoksi avioero voi olla jatkossakin avioliittoon pakotetuille ensisijainen muoto päättää avioliitto. Kuten hallituksen

esitysluonnoksessa todetaan, on tärkeää, että avioliittoon pakotettu saa tietoa eri vaihtoehdoista ja voi itse tehdä päätökset, mitä menettelyä hän haluaa avioliiton purkamiseen käyttää.

Ulkomailla alaikäisenä solmitun avioliiton tunnustaminen

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä

Suomen avioliittolaki mahdollistaa avioliiton solmimisen vain täysi-ikäisenä. Hallituksen esitysluonnoksen mukaan ulkomailla alle 18-vuotiaana solmittu avioliitto ehdotetaan tunnustettavaksi vain erityisestä syystä, jos toinen puolisoista on asunut avioliiton solmimishetkellä Suomessa. MLL pitää ehdotettua säännöstä perusteltuna. Jos Suomessa asuvan alaikäisen avioliitto tunnustettaisiin Suomessa siinä tapauksessa, että se on solmittu ulkomailla, alaikäisavioliittojen kieltoa koskeva sääntely vesittyisi.

MLL pitää myös perusteltuna sitä, että tunnustaminen olisi erityisestä syystä mahdollista. Näin välttyttäisiin yksilön kannalta kohtuuttomilta tilanteilta. Esitysluonnoksen mukaan erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että avioliiton tunnustamatta jättämisestä aiheutuu aviopuolisolle kohtuuttomia seurauksia. Kuten esitysluonnoksessa todetaan, arvio avioliiton tunnustamisesta on tehtävä aina kokonaisarvion perusteella tapauksen olosuhteet huomioon ottaen. MLL korostaa, että arvioinnissa lapsen edun on oltava ensisijainen harkintakriteeri, jos puoliso tai puoliset ovat alaikäisiä tai heillä on lapsia. Suomen oikeusjärjestyksen vastaisia avioliittoja ei tunnustettaisi. Tämä edellyttää käytännössä sitä, että vain suhteellisen lähellä täysi-ikäisyysrajaa solmitut alaikäisavioliitot voitaisiin tunnustaa.

Muut huomiot

Onko teillä muuta lausuttavaa ehdotukseen liittyen?

MLL korostaa vaikutusten arvioinnin tärkeyttä. Tämä koskee sekä ennakoarviointia että seuranta-arviointia. Vaikutusten arvioinnilla on varmistettava, että lainsäädäntömuutokset eivät heikennä niiden ihmisten tilannetta, joita lainsäädännöllä on tarkoitus suojella. Hallituksen esitysluonnoksessa todetaan, että ei ole mahdollista selkeästi ennakoida, missä määrin ehdotettu alaikäisavioliittojen tunnustamista koskeva lainsäädäntömuutos tosiasiasa muuttaa tapausten arviointien lopputuloksia, jos niitä verrataan nykyisen lainsäädännön perusteella tehtyihin tunnustamisratkaisuihin. Tämän vuoksi onkin erityisen tärkeää seurata lainsäädännön muutoksen vaikutuksia ja tarvittaessa korjata mahdolliset huonosti toimivat lainsäädäntöratkaisut.

MLL korostaa, että pakkoavioliiton uhreille ja alaikäisavioliiton kohteeksi joutuneille tulee tarjota neuvontaa, ohjausta, tukea ja apua. Tämä koskee myös niitä henkilöitä, jotka ovat vaarassa joutua pakkoavioliiton uhriksi tai viedyksi alaikäisenä ulkomaille vihittäväksi.

Pakkoavioliitot ja alaikäisavioliitot ovat molemmat haitallisia käytäntöjä, joita julkisen vallan tulee aktiivisin toimin ehkäistä ja niihin puuttua. YK:n lapsen oikeuksien komitea ja naisten syrjinnän poistamista koskeva YK:n komitea ovat antaneet vuonna 2014 yhteisen yleiskommentin/yleissuosituksen haitallisten käytäntöjen torjunnasta.

MLL toivoo, että yleiskommentti haitallisista käytännöistä kirjataan lain perusteluihin ja että yleiskommentissa kuvatut toimenpiteet huomioidaan pakkoavioliittojen ja alaikäisavioliittojen ehkäisemisessä ja niihin puuttumisessa. YK:n komiteat korostavat kokonaisvaltaista lähestymistapaa haitallisten käytäntöjen torjuntaan. Sopimusvaltiolla tulee olla kokonaisvaltainen kehikko haitallisiin käytäntöihin puuttumiseksi. Tämän tulee sisältää seuraavat kokonaisuudet:

- Tiedonkeruu ja seuranta
- Lainsäädäntö ja sen toimeenpano
- Haitallisten käytäntöjen ehkäiseminen
 - o Oikeusperustaisten sosiaalisten ja kulttuuristen normien luominen
 - o Naisten ja tyttöjen voimaannuttaminen
 - o Valmiuksien kehittäminen kaikilla tasoilla
 - o Tietoisuuden lisääminen, julkinen vuoropuhelu ja sitoutuminen
- Suojelutoimet ja tarpeisiin vastaavat palvelut

Helsingissä 4.12.2020

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Milla Kalliomaa, pääsihteeri

Esa Iivonen, johtava asiantuntija

Iivonen Esa

